

İmam-ı Buhari

Kur'an-ı kerimden sonra en kıymetli kitab olan Sahih-i Buhari adıyla meşhur hadis kitabını yazan büyük hadis âlimidir. İsmi, Muhammed bin İsmail olup, künyesi Ebu Abdullah'tır. Hadis ilminde yüksek derecede olup, 300.000'den fazla hadis-i şerifi senetleriyle birlikte ezbere bilen bir âlim olduğu için "İmam", Buharalı olduğu için "Buhari" denilmiş, İmam-ı Buhari ismiyle meşhur olmuştur. 810 (H. 194) senesinde Buhara'da doğdu. 870 (H. 256) senesinde Semerkand'ın Hartenk kasabasında vefat etti.

Küçük yaşta babasını kaybeden Buhari, ilk tahsiline doğum yeri olan Buhara'da başladı. Duası makbul salih bir hanım olan annesi, onun ve kardeşinin yetişmesi için gayret sarf etti. On yaşından itibaren hadis âlimlerinin derslerine devam etti. On beş yaşına girmeden 70.000 hadis-i şerifi ezberledi.

Hadis ilminde kısa sürede o derece ilerledi ki, hocaları ile karşılıklı ilmi münazaralarda bulunmaya başladı. Nitekim hocası Dâhili, bazı hadis rivayetlerindeki eksikliklerini onun yardımıyla tamamlamıştır. On altı yaşındayken Abdullah bin Mübarek ve Veki bin Cerrâh'ın kitaplarını ezberledi. Fıkıh ilminde, müctehidlerin bildirdiklerini öğrendi. Sonra annesi ve kardeşiyle birlikte hacca gitti. Hac farızasını ifa ettikten sonra annesi ve kardeşi Buhara'ya döndüler, İmam-ı Buhari ise, Mekke'de kalıp, hadis-i şerif toplamaya başladı. On sekiz yaşındayken Sahabe ve Tabiin fetvalarını topladı. Abdullah bin Zübeyr el-Hamidi'den Şafii fıkhını öğrendi. Bu arada Medine-i münevvereye gidip Resulullah efendimizin kabri şerifini ziyaret edip, geceleri kabri şerif başında Tarih-ul-Kebir kitabını yazdı. Mekke ve Medine'den başka, Bağdat, Basra, Kûfe, Mısır, Nişâbur, Belh, Merv, Askalan, Dimeşk, Hums, Rey ve Kayseriyye gibi ilim merkezlerini dolaşıp, hadis âlimleriyle görüşüp binden fazla âlimden hadis ve diğer ilimleri öğrenip nakletti.

Kuvvetli zekaya ve hafızaya sahip olan İmam-ı Buhari, işittiği hadis-i şerifi hemen ezberliyordu. Onunla hadis-i şerif dinleyenler yazdığı halde, o, yazma ihtiyacını duymuyordu. Muhammed bin Selam el-Bikendi, İbrâhim bin el-Eşâs, Ebu Âsım eş-Şeybani, Abdurrahman bin Muhammed bin Hammad, Hâlid bin Mahled, Ebu Nasr-il-Ferâdisi, Abdân bin Osmân el-Mervezi, Ali bin el-Medini, Ahmed bin Hanbel, Yahya bin Main, İshak bin Raheveyh, Süleyman bin Harb, Abdullah bin Zübeyr el-Hamidi gibi hocalar elinde yetişti.

İmam-ı Buhari hazretleri, ilim tahsilini bitirdikten sonra, Mısır'dan Maveraünnehr'e kadar tanınmış ilim merkezlerinde hadis ve çeşitli ilimler okuttu. Derslerinde binlerce talebe bulunurdu. Kendisinden 70.000'den fazla talebe hadis dinlemiştir. Bunlar arasında, Tirmizi, Nesai, Ebu Zür'a ve Ebu Bekr bin Huzeyme, İbni Ebi Davud, Muhammed bin Nasr-ul-Mervezi, Müslim bin Haccâc, İbni Ebiddünya gibi büyük ve tanınmış hadis âlimleri de vardı.

Binlerce talebe yetiştirdikten sonra Nişâbur'a oradan da Buhara'ya döndü. Bir müddet Buhara'da kalıp, hadis ve ilim öğretmekle meşgul oldu. Bir rivayete göre Buhara valisi çocukları için özel ders verilmesini, buraya kimsenin girip, dersi dinlememesini istedi. Buhari cevabında; "Ben bir kısım kimseleri hadis dinlemekten men edip, birkaç kişiye hadis öğretmem" buyurdu. Bu durum valiyle arasının açılmasına sebep oldu. Buhara'dan ayrıldı. Allahü teâlâya, şikayet yoluyla valinin verdiği sıkıntıyı arz etti. Duası kabul olup, aradan bir ay geçmeden vali azledildi, zindana atıldı. Bu arada Semerkandlılar kendisini davet ettiler. Giderken yolda, Semerkandlılardan bir kısım insanların isteyip, bir kısmının istemediği haberini alınca, Hartenk köyünde kaldı. İşin iç yüzünü öğrenmek istemişti. İnsanların bu hâlimden kalbi daraldı ve canı sıkıldı. Teheccüd namazından sonra ellerini açıp; "Yâ Rabbi! Yeryüzü bu genişlikle bana dar oldu. Beni tarafına al!" diye dua etti. O ay, orada hastalandı ve 870 yılının Ramazan bayramı gecesi Semerkant'tan 72 km uzaklıkta olan Hartenk'de vefat etti. Kabri oradadır.

İmam-ı Buhari hazretleri, çok cömert olup, herkese iyilik ederdi. Fakirlere çok sadaka verir, talebelerinin ihtiyaçlarını bizzat karşılardı. Bayram günleri hariç bütün yılını oruçla geçirirdi. Haramlardan ve şüphelilerden daima kaçır, gıybetten çok korkardı. "İsterim ki Rabbime kavuştuğumda hiç gıybet etmemiş olayım ve böyle bir şey için kimse beni aramasın" buyururdu. Gecenin ilk saatlerinde biraz uyur, sonra kalkar ilim ve ibadetle meşgul olurdu. Kur'an-ı kerimi üç günde bir defa hatmederdi.

Hadis ilminin ve hadis âlimlerinin önderi olan İmam-ı Buhari hazretleri, yüz binlerce hadis-i şerifi ezberlemiştir. Hadis-i şerifleri metinleri ve senetleriyle ezbere bildirdi. Hadis-i şeriflerin ravilerini çok inceler dinin emirlerine uymayan, edeplerini gözetmeyen, ahlakında bir kusur

olanların rivayet ettiği hadis-i şerifleri almazdı. Hadis-i şerifin metnini ezberlediği gibi, o hadis-i şerifi rivayet eden kimselerin, künyelerini, doğum ve ölüm tarihlerini, ahlak ve yaşayışlarını, kimden rivayette bulduklarını, o raviden başka kimlerin hadis-i şerif aldığını öğrenir ve ezberlerdi. Bir kimse hadis rivayetinde ve ravilerin senedinde hataya düşse, hemen İmam-ı Buhari hazretlerini bulup sorar ve doğrusunu öğrenirdi. Gittiği her yerde, etrafı hadis-i şerif almak ve öğrenmek isteyenlerle dolup taşardı. İmam-ı Buhari hazretlerinin hadis ilmindeki rumuzu "H" harfidir. Aynı zamanda tefsir ve kelam ilimlerinde de üstad olan İmam-ı Buhari hazretlerinin tefsire dair bildirdiği rivayetler tefsir âlimlerinin eserlerini süslemektedir. Kelam ilmine dair eserler de yazmıştır.

Eserleri

1) Câmi-us-Sahih:

En büyük ve en meşhur eseridir. Sahih-i Buhari ismiyle de tanınır. İslam âlimleri söz birliğiyle; "Kur'an-ı kerimden sonra en sahih kitap Sahih-i Buhari'dir" buyurmuşlardır. İmam-ı Buhari bu kitabı Mescid-i Haram'da yazdı. Her hadis-i şerifi kitabına yazmadan önce istihare yapmıştır. Gusledip, Kâbe'de makâmın gerisinde iki rekat namaz kılıp, koyduğu sağlam usûllere göre sahih olduğu kesin olarak belli olan hadis-i şerifleri yazmıştır. Bu kitabı müsveddeden temize çekme işini de Medine-i münevverede Peygamber efendimizin kabri şerifi ile minberi arasında bulunan Ravda-i Mutahherada yaptı. Bu eserini nasıl yazdığını kendisi şöyle anlatmıştır: "Câmi-us-Sahih kitabına her hadis-i şerifi koymadan önce gusledip, iki rekat namaz kılıp, istihare yaptım. Ondan sonra hadis-i şerifi kitaba koydum. Bunları yapmadan hiçbir hadisi yazmadım. Bu kitabı on altı yılda tamamladım."

Kütüb-ü Sitte adı verilen altı sahih hadis kitabının en başta geleni olan Sahih-i Buhari'nin, Ali el-Yünûni tarafından el yazmasıyla çoğaltılan metni muteber olmuştur. Bu nüshanın aslı Kâhîre'de Akboğa Medresesi Kütüphanesinde. Sahih-i Buhari'nin birçok şerhleri ve baskıları yapılmıştır. 1894'te Sultan İkinci Abdülhamid Han tarafından Mısır'da yaptırılan iki cilt baskısı pek nefis, ciltlenmiş, altın tuğra ve nukûş ile süslenmiştir. Bu baskı Bulak'ta Emiriyye Matbaasında yapıldı. Zeynüddin Ahmed Zebidi, mukarrer rivayetleri birleştirerek Buhari-i Şerif Tecrid-i Sarih ismiyle kısaltılmıştır.

2) Tarih-ul-Kebir

3) Tarih-ul-Evsat

4) Tarih-us-Sagir (Bu üç eser hadis ravilerinin hayatlarını ve hadis ilmindeki yerlerini ihtiva etmektedir)

5) Kitab-u Duafâ-is-Sağire (Zayıf ravilerin hallerinden bahseder)

6) Et-Tarih fi Marifeti Ruvât-ül-Hadis

7) Et-Tevârih-ul-Ensab

8) Kitab-ül-Kûnâ

9) El-Edeb-ül-Müfred (Ahlakla ilgili hadis-i şerifleri toplayan eserdir)

10) Ref'ul-Yedeyn fissanâti

11) Kitab-ül-Kırâati Half-el-İmam

12) Halk-ul-Ef'âl-il-İbâdi ver-Reddü alel-Cehmiyye

13) El-Akide yâhut Et-Tevhid (Kelam ilmiyle ilgilidir)

14) El-Câmi-ul-Kebir

15) Et-Tefsir-ül-Kebir

16) Kitab-ül-Mebsût

17) Esmâ-üs-Sahabe